

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع:

آرکھ تایپها در شعر «آی آدمها»ی نیما یوشیج

گردآورنده:

مهدی قلعه

دبیر آموزش و پرورش استان کردستان شهرستان کامیاران

هنرستان خوارزمی

کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان فارسی

سومین کنگره ادبیات فارسی (شهریور ماه ۹۵)

چکیده

این مقاله سعی دارد به مقوله‌ی آرکی‌تایپ (کهن الگوها) در شعر «آی آدم‌ها»ی نیماپردازد. آرکه‌تایپ‌ها از اصطلاحات مکتب روان‌شناسی تحلیل یونگ است. او این اصطلاح را برای تجارب و تصاویر جمعی به ارث رسیده از اجداد باستانی بشر به کار برده است. این تجارب و صور ذهنی در عمیق‌ترین لایه‌های ذهن ناهوشیار بشر رسوخ یافته‌اند و از نظر بن‌مایه، جهانی هستند. امروزه این اصطلاح ادبی در نقد ادبی جدید کاربرد فراوانی دارد زیرا ریشه‌ی برخی از تخیلات و عناصری که شاعران و نویسندگان به کار می‌برند در ناخودآگاه جمعی آنان است. گاهی این تجربه‌های جمعی و تصاویر نخستین چنان ژرف‌اند که ادراکات سطحی بشر نمی‌تواند آن‌ها را دریابد. بنابراین، برای بیان این مفاهیم شاعر از نماد استفاده می‌کند و همین عامل، کلام را به ابهام می‌کشانند. شعر «آی آدم‌ها» در عین سادگی، شعری نمادین است.

در این شعر آرکی‌تایپ‌های متعددی را می‌توان یافت که سخن شاعر را به ابهام و تا حدودی خلسه‌های سوررئالیستی نزدیک کرده است. نگاه تازه نیما به عناصر طبیعی و تصاویر ذهنی او، اندیشه و مفاهیمش را در هاله‌ای از ابهام پوشانده است. بسیاری از نمادهایی که شاعر برای بیان وضعیت جامعه عصر خود به کار گرفته است. اگر چه ناشی از اوضاع و احوال سیاسی و اجتماعی زمان او هستند ریشه در کهن الگوها دارد و از ناخودآگاه جمعی برمی‌خیزند. از آنجا که زمینه کلی این اثر نیما رویکردی اسطوره‌ای دارد و بدون تفسیر نمادهای به کار رفته در آن فهم درست شعر امکان‌پذیر نیست. نویسنده در این مقاله سعی دارد تا با نگاهی عمیق به واکاوی آرکی‌تایپ‌های موجود در این شعر پردازد و به لایه‌های پنهان ذهن ناخودآگاه شاعر دست یابد.

یکی از کهن‌الگوهای مورد توجه در شعر شاعران که تا حدود زیادی مورد توجه منتقدان روانشناس واقع شده است، عنصر رنگ است. رنگ‌های مختلف می‌توانند دارای مفاهیمی از جمله آرامش، عشق و جاودانگی، مرگ و ناامیدی، پاکی و صداقت باشند. رنگ‌ها که از عوامل خاص زندگی هستند، و رای ظاهر ساده‌ی خود، مفاهیم فراوانی دارند که استفاده از رنگ‌ها به عنوان نمادها تنها خاص این زمان و شعر شاعران نیست بلکه رنگ‌ها در آیین‌ها و مذاهب مختلف، مفاهیم متفاوتی دربر دارند.

کلید واژه: آرکی‌تایپ، کهن الگو، یونگ، نیما، آی آدم‌ها، سایه، نقاب، رنگ‌ها